

ZO IS DE WERELD

Westfriese Ekklesia, zondag 6 november 2016

Kees Kok

Gelezen: Wijsheid van Salomo 2, vers 10-20: 'Zo redeneren de onrechtbedrijvers.'

1.

'Onze kracht moet de Thora – de norm, de regel – van onze gerechtigheid zijn, want het zwakke bewijst zijn eigen nutteloosheid'. Aldus Artikel 1 van de ongeschreven grondwet van alle onrechtssystemen van deze wereld, eenentwintig eeuwen geleden genoteerd door een joodse leraar in het boek van de *Wijsheid van Salomo*. En dat is zo actueel als altijd.

Let's make America great again. Laten we muren bouwen tegen de zwakken die ons land binnenstromen. Onze kracht, onze strijdkracht, onze wapens bepalen wie er gelijk heeft, wie in zijn recht staat. Wie zich niet kan verdedigen, wie zwak is, is nutteloos en wat nutteloos is, heeft geen bestaansrecht. Zo spreken de groten der aarde en ze belagen de rechtvaardigen. Om hun kracht op peil te houden, doen zij de wapenhandel bloeien. De wereldeconomie, ook de onze, draait voor een groot deel op die handel, er gaat zo'n tweeduizend miljard euro's per jaar in om, vier maal zoveel als alle investeringen in ontwikkelingslanden. Het militair-industriële complex bestaat nog steeds en voorziet alle brandhaarden van deze wereld zonder noemenswaardige politieke weerstand van het modernste moordtuig. Het onrecht heeft al haast de hele wereld.

2.

En hoe is het in ons beschaafde Nederland? Vijftien jaar geleden verscheen het manifest 'Stop de uitverkoop van onze beschaving', van een aantal bekende Nederlanders. Daarin werden een heleboel feiten op een rij gezet waaruit blijkt dat onze beschaving en onze democratie in gevaar zijn, en dat dat in belangrijke mate het gevolg is van de privatisering van alles wat van gemeenschappelijk belang is: openbaar vervoer, zorg, onderwijs. Alles moet geld opbrengen, winst voor de aandeelhouders. 'De macht van het getal', zo lezen we in dat nog altijd actuele manifest, 'is de maat van alle dingen geworden, ook van onze solidariteit en van ons rechtssysteem. Alles wat geen meetbare resultaten oplevert, het zwakke, bestaat niet, is nutteloos, kan genegeerd, doodgezwegen worden'. Is dat de Nederlandse variant op de grondwet van het onrecht? Of gebeurt hier soms niet wat die onrechtbedrijvers in onze lezing zich voornemen: 'Laten wij de rechtvaardige arme onderdrukken, de weduwe niet ontzien, ons niet bekommeren om grijze haren'? Zie de recente berichten en rapporten over de ouderenzorg.

Intussen is het aantal polder-miljonairs in de afgelopen decennia gestegen is van zo'n 50.000 tot 100.000 en het aantal kinderen dat in armoede opgroeit is toegenomen tot 350.000. Al hoor je er niet zoveel meer over, de tweedeling in de maatschappij, tussen kansarm en kansrijk, is ook in ons land harde realiteit. En nu we het toch over kinderen hebben: de problemen in het onderwijs zijn met een paar miljard extra nog lang niet opgelost. Het zelfde managementsdenken dat het hele bedrijfsleven én de publieke sector al bijna 50 jaar in zijn greep heeft, en waarin het maken van winst – de macht van het getal – de hoogste norm is, heeft ook het onderwijs aangetast en uitgehold. Docenten worden geacht een product te leveren aan hun klanten, voorheen leerlingen, en ze worden keihard afgerekend op de eindresultaten. Dat het in het onderwijs, zeker bij het beroepsonderwijs waar de sociaal en economisch zwakkere leerlingen in terecht komen, om jonge mensen gaat die in een kwetsbare en beslissende fase van hun leven verkeren; dat het onderwijs ook altijd een opvoedkundig, socialiserend aspect heeft, - daar is nauwelijks oog voor, laat staan geld, dat wil zeggen: tijd en menskracht.

3.

De joodse auteur van het boek van de *Wijsheid*, beschrijft ons twee manieren om naar de wereld te kijken: de rechtvaardige kijkt met meelevende ogen; de onrechtvaardige met berekenende ogen. Gerechtigheid is een vorm van onbevangen, kinderlijke zachtheid, die je de werkelijkheid onverbloemd doet zien zoals zij is, en je ongevoelig maakt voor schone schijn en mooie verkoop- en

verkiezingspraatjes. De rechtvaardige, wijze mens onttrekt zich aan de *way of life*, die van hem wordt verwacht en aan de publieke opinie. En daarmee werkt hij de onrechtbedrijvers op hun zenuwen. In onze lezing is dat prachtig verwoord, als een in woede toenemende litanie van aanklachten. Ze, de onrechtbedrijvers, zeggen – en ik vertaal het maar even naar ons toe: ‘Laten wij de rechtvaardige belagen, want hij is van geen nut. Hij gaat in tegen onze werken, - ons politiek, maatschappelijk en economisch handelen voor God en Vaderland -, hij verwijt ons zonden, overtredingen tegen de tora, - de tien woorden van gerechtigheid, die wij hebben geleerd op de zondagsschool; mooie woorden hoor, maar veel te idealistisch, daar is de mens veel te slecht voor. De rechtvaardige denkt God te kennen, noemt zich ‘kind van God’. Hij is een levend verwijt tegen onze opvattingen, - onze ideologie, ons marktdenken. Wij kunnen hem niet luchten of zien. Hij houdt er trouwens een heel andere levensstijl op na dan anderen; hij gedraagt zich ongewoon – geen dure vakanties, geen haute couture, maakt zich druk over het milieu.. Hij behandelt ons als schroot en mijdt ons als de pest. En dan is hij er ook nog van overtuigd dat het met die rechtvaardige softies uiteindelijk allemaal goed zal komen; dat ze gelukkig zullen zijn, “zalig” zelfs.’

Zo spraken zij, zo spreken zij alle eeuwen door in meer en het slot van hun liedje is dat zij die lastige rechtvaardige gaan pesten, intimideren, oppakken, martelen, doden. Het is altijd hetzelfde liedje. Niets is eentoniger dan terreur.

4.

Psalm 1 weet dat allemaal al, en die waarschuwt ons om niet te heulen met de onrechtbedrijvers, met ‘Ploert en Schender’, zoals Oosterhuis ze aanduidt, de firma “Ploert en Schender’.

Misschien is dat wel de eigenlijke en meest wezenlijke reden voor een ekklesia om wekelijks bijeen te komen: om de apathie tegen te gaan, om niet op te gaan in de algemene *way of life* en zeggen: ja, nou weten het wel, ach zo is de wereld nu eenmaal, laat ons met rust; om niet medeplichtig te worden aan het wereldsysteem waarvan we, of we dat nu willen of niet, toch al deel uitmaken. Elke week, misschien wel elke dag, zouden we daartegen moeten waken en bidden: ‘Dat ik niet uitval, dat wij allen, zo zwaar en droevig als wij zijn, niet uit elkaars genade vallen en doelloos en onvindbaar zijn’.

5.

‘Laten wij de rechtvaardige tot een schandelijke dood veroordelen; er zal immers, naar zijn zeggen, toch naar hem worden omgezien.’ Aldus de laatste woorden van onze lezing van vandaag, woorden van onrechtbedrijvers, de niets ontziende mensenrechtenschenders, mensen als Rodrigo Duterte, een nieuwe, dood en verderf zaaiende machthebber. Maar de rechtvaardigen van deze wereld, heel dat ontelbare leger zonder wapens, uit alle volkeren en talen, weten dat het ooit goed komt; dat is hun geloof, hun drijfveer. ‘God zal naar ons omzien’, zeggen ze. Dus kunnen ze net zo goed meteen dood, denken de grootste cynici onder de onrechtbedrijvers stilletjes; de keurige heren achter de neo-fascistische optochten. Eerst denken ze het en dan zeggen het; en als ze de kans krijgen doen ze het. Maar de rechtvaardigen die de wereld met inzet van hun eigen leven behoeden voor de ondergang, laten zich niet weerhouden. Ze zijn ook altijd blijmoedig en optimistisch, als kinderen. Ze kijken naar de wereld met de onbevengene ogen van kinderen. Ze zien wat misdaan wordt, aan grond, lucht, dier en mensenkind. Ze klagen het onrecht aan en hun lied is luid en duidelijk, het zingt er luid en duidelijk tegenin. Maar die hardheid is ingebed in hun zachtmoedigheid, zij verwordt nooit tot wanhoop, tot cynisme. Er zit gewoon niets anders op, geloven zij, dan het altijd weer opnieuw te proberen, te oefenen in het zien, in het aan het licht brengen van de waarheid.

*Gij kiest het leven, niet de dood,
o God, ontketen in onze schoot
een kind dat doet gerechtigheid
een nieuwe mens, een nieuwe tijd.*

Zo moge het zijn.